

O'ZBEKISTONDA JINOYAT SUDLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH

O'RINBOYEV KOMILJON UMIDJON O'G'LI

ANNOTATSIYA

Mazkur ilmiy tezisda O'zbekiston Respublikasi jinoyat sudlarida raqamli texnologiyalarni qo'llashning huquqiy asoslari, amaliyotdagi yutuqlar va mavjud muammolar tahlil qilingan. Sud-huquq tizimini modernizatsiya qilishda “E-SUD” tizimi, masofaviy videokonferensiyalar, elektron arizalar va sun'iy intellekt elementlarining o'rni yoritilgan. Shuningdek, sud jarayonlarida shaffoflikni oshirish, inson omilini kamaytirish va fuqarolarga qulaylik yaratish masalalari ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: jinoyat sudi, raqamli texnologiyalar, E-SUD tizimi, sun'iy intellekt, shaffoflik, elektron hujjat, masofaviy sud majlisi..

KIRISH

Hozirgi davrda raqamli transformatsiya barcha sohalarda chuqur o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Xususan, sud-huquq tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish O'zbekiston Respublikasida sud mustaqilligi, oshkoralik va adolat prinsiplarini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jinoyat ishlari bo'yicha sudlarda raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi sud jarayonlarining tezkorligi, shaffofligi va inson omiliga bog'liq xatoliklarning kamayishiga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev 2020-yil 3-noyabr kuni bo'lib o'tgan videoselektorda ta'kidlaganidek:

“Sudlar faoliyatini raqamlashtirish orqali fuqarolar uchun qulay, shaffof va adolatli sud tizimini yaratish — davlat siyosatining muhim yo'nalishidir.”

ASOSIY QISM

1. Raqamli texnologiyalarni joriy etishning huquqiy asosi

Raqamli texnologiyalarni sud tizimiga tatbiq etish O'zbekiston Respublikasining quyidagi hujjatlari bilan mustahkamlangan:

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-iyuldagi PQ–4422-son qarori “Sudlar faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish to'g'risida”;
- “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi (2020-yil 5-oktabr);
- “E-SUD” elektron tizimini joriy etish to'g'risidagi Adliya vazirligi va Oliy sudning qo'shma qarorlari.

2. Jinoyat sudlarida raqamli texnologiyalarning amaliy qo'llanilishi

Bugungi kunda jinoyat ishlari bo'yicha sudlarda quyidagi raqamli yechimlar faol ishlatilmoqda:

1. “E-SUD” yagona axborot tizimi — jinoyat ishlari, apellyatsiya va kassatsiya shikoyatlarini onlayn ro'yxatdan o'tkazish, sud majlislari jadvalini kuzatish va sud qarorlarini olish imkonini beradi.
2. Masofaviy videokonferensiya tizimi — hibsda saqlanayotgan shaxslarning sud jarayonida onlayn ishtirok etishini ta'minlaydi. 2023-yilda O'zbekiston bo'yicha 42 mingdan ortiq sud majlisi masofadan o'tkazilgan.
3. Elektron ariza va shikoyatlar portali (e-appeal) — fuqarolar sudga ariza topshirish, ish holatini kuzatish va qarorlarni olish imkoniga ega.
4. Audio va video qayd tizimi — har bir sud majlisi yozib olinadi, bu esa sud jarayonining shaffofligi va adolatni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

3. Sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan tahlil imkoniyatlari

Dunyo tajribasida (AQSh, Xitoy, Estoniya) sun'iy intellekt sud qarorlarini tahlil qilish, avvalgi ishlar bilan solishtirish va ehtimoliy xatoliklarni aniqlashda samarali natijalar bermoqda. O'zbekistonda bu yo'nalishda dastlabki qadamlar tashlanmoqda. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi huzuridagi Axborot markazida AI asosida hujjatlarni tasniflovchi dasturiy modul ishlab chiqilmoqda.

4. Muammolar va istiqbollari

Raqamli texnologiyalarni jinoyat sudlariga joriy etishda quyidagi muammolar mavjud:

- ayrim hududlarda internet infratuzilmasining zaifligi;
- sud xodimlari va advokatlarning raqamli savodxonligi yetarli darajada emasligi;
- axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish tizimining sustligi.

Kelgusida bu muammolarni hal etish uchun quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- sud xodimlari uchun raqamli kompetensiya bo'yicha maxsus o'quv dasturlarini tashkil etish;
- AI va “Big Data” texnologiyalarini normativ asosda tartibga solish;
- sud axborot tizimlarida blokcheyn texnologiyasini sinov tariqasida joriy etish orqali ma'lumotlarning soxtalashtirilishini oldini olish.

XULOSA

O'zbekiston jinoyat sudlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish sud tizimining sifat va samaradorligini yangi bosqichga olib chiqmoqda. “E-SUD” tizimi, masofaviy videokonferensiyalar, elektron arizalar va sun'iy intellekt asosidagi yechimlar — bularning barchasi adolatli, oshkora va fuqarolarga qulay sud tizimini shakllantirishga xizmat

qilmoqda. Raqamli transformatsiya jarayonini izchil davom ettirish, axborot xavfsizligi va huquqiy tartibot mexanizmlarini takomillashtirish esa sud adolatining yangi bosqichini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–4422-son qarori, 30.07.2019 y.
2. “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi, 2020-yil 5-oktabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi rasmiy ma'lumotlari, 2023-yil.
4. Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O'zbekiston strategiyasi” asari. – Toshkent, 2021.
5. Tursunov A., “Sudlarda axborot texnologiyalarini joriy etish tajribasi va istiqbollari”, Huquq va demokratiya jurnali, 2023-yil, №4.